

Το ζήτημα της επιμόρφωσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Γράφει ο: Βασίλης Συμεωνίδης

Πριν αρχίσει ο διάλογος για την παιδεία, έχει ήδη πολλούς προσδιορισμούς στα δημοσιεύματα. Εθνικός, μονόλογος, από μηδενική βάση, μεταξύ φίλων, προσχηματικός... Οι προηγούμενοι χαρακτηρισμοί σχετίζονται με την πολιτική διάσταση που έχει ο εκπαιδευτικός θεσμός, αλλά επίσης δείχνουν σαν να μην αφορά καθόλου τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Από τη μεριά μας, έχουμε την επιφύλαξη του ερωτήματος τι μπορεί να περιμένει ένας εκπαιδευτικός της σχολικής αίθουσας και για ποιο λόγο να καταθέσει την οπτική του. Μοιάζουν όλα γνωστά. Ωστόσο, η αγάπη για την εκπαίδευση και τη μόρφωση της νεολαίας είναι το κίνητρο για να θέσουμε ως κεντρικό ζήτημα την επιμόρφωσή μας. Χρησιμοποιώ το πρώτο πληθυντικό, επειδή όσα ακολουθούν είναι και αποτέλεσμα συζητήσεων με πολλούς φίλους συναδέλφους.

Η πραγματικότητα σήμερα

Το ζήτημα της επιμόρφωσης αποτελεί παράξενη αντιφατική πραγματικότητα. Από τη μια, εδώ και χρόνια, από το 2009, έχουν καταργηθεί οι εκπαιδευτικές άδειες που έδιναν το χρόνο και τις συνθήκες για να ασχοληθεί ένας εκπαιδευτικός με μεταπτυχιακές σπουδές. Από την άλλη, έχουν πληθύνει οι επιμορφωτικές δράσεις με μια πρωτοφανή ποικιλία. Εκτός από τα οργανωμένα μεταπτυχιακά προγράμματα σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, έχουμε σεμινάρια και ημερίδες, συνέδρια και προγράμματα, διά ζώσης και εξ' αποστάσεως από εκπαιδευτικούς φορείς, συλλόγους, θεσμικούς παράγοντες, ιδιώτες. Βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου οι εκπαιδευτικοί ξοδεύουμε χρόνο και χρήμα για την επιμόρφωσή μας χωρίς να είμαστε σίγουροι για την ποιότητα και το ουσιαστικό αντίκρισμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά τα χρόνια της επερχόμενης αξιολόγησης, ζητούμενο και προσφερόμενο ήταν απλώς ένα χαρτί βεβαίωσης ως προσωρινή και φανταστική θεραπεία για την πραγματική εργασιακή αβεβαιότητα. Τα προηγούμενα περιγράφουν σε αδρές γραμμές τη χάρτινη εικόνα που δείχνει ότι έχουμε πλέον πολλούς εκπαιδευτικούς με αυξημένα τυπικά προσόντα.

Την ίδια στιγμή, η εκπαιδευτική πραγματικότητα παραμένει σε τέλμα χωρίς να την αγγίζει τίποτα απ' όσες καινοτόμες και καλές πρακτικές προωθούνται παραδειγματικά. Πρόκειται για αντίφαση ανάμεσα στους στόχους των επιμορφώσεων και στην επιβαλλόμενη

γραφειοκρατική διεκπεραίωση της σχολικής λειτουργίας και της διδακτικής πράξης. Μπορούμε να δούμε συγκεκριμένα τις πιο συστηματικές προσπάθειες επιμόρφωσης που έγιναν τα τελευταία χρόνια, όπως η επιμόρφωση στη χρήση νέων τεχνολογιών και η μείζων επιμόρφωση. Πέρα από το πολύπλευρο κόστος τους, τα αποτελέσματα που έφτασαν ως τους μαθητές μάλλον ήταν ελάχιστα. Η κατάσταση έχει κουράσει την εκπαιδευτική κοινότητα της δευτεροβάθμιας. Επιπλέον, αν σκεφτούμε ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί συνάδελφοι εξωθήθηκαν έμμεσα σε αποχώρηση (εξαιτίας της επικείμενης, νεφελώδους και γραφειοκρατικής αξιολόγησης, εξαιτίας των δυσμενέστερων όρων και συνθηκών εργασίας, αλλά και εξαιτίας των επικείμενων δυσμενών αλλαγών στο ασφαλιστικό), αν σκεφτούμε ότι τα τελευταία χρόνια δεν εντάσσονται νέοι μόνιμοι συνάδελφοι στην εκπαιδευτική κοινότητα, αν σκεφτούμε ότι η εργασιακή ανασφάλεια των «απασχολήσιμων» αναπληρωτών είναι νέα πραγματικότητα που διευρύνεται συνεχώς, τότε μπορούμε να καταλάβουμε ότι η εκπαιδευτική κοινότητα, εκτός από κουρασμένη, είναι ταλαιπωρημένη και δύσπιστη απέναντι σε αλλαγές.

Συνεπώς, δεν είναι καθόλου εύκολο να προωθηθεί ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σ' αυτό το τοπίο. Θα πρέπει να εξασφαλίζει, εκτός από την ουσία του περιεχομένου, και επαγγελματική, επιστημονική ανάπτυξη. Θα πρέπει να γίνει με σεβασμό στο χρόνο των εκπαιδευτικών και τις άλλες υποχρεώσεις της καθημερινότητάς τους.

Τι μπορεί να γίνει

Οι επιμορφωτικές παρεμβάσεις μπορεί να εντάσσονται σε έναν συνολικότερο σχεδιασμό που θα δίνει νόημα, στόχο, κίνητρο και συνέχεια για τη συμμετοχή σ' αυτές. Κατά πρώτο λόγο, δεν θα πρέπει να κουράζουν επιπλέον και αναίτια τους εμπλεκόμενους συναδέλφους. Μπορεί να είναι σχεδιασμένες ώστε να γίνονται σε άμεση συνάφεια με το καθημερινό διδακτικό έργο, με ενδοσχολικό χαρακτήρα και με ενεργό συντονιστικό ρόλο των σχολικών συμβούλων. Προφανώς και θα πρέπει να είναι καλά σχεδιασμένες και επιμελημένες, να έχουν σαφές περιεχόμενο και στόχους που θα αποτυπώνονται σε συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό. Ίσως θα πρέπει κάθε σχολικός σύμβουλος να διατηρεί και να ενημερώνει κάποιο ανοιχτό ψηφιακό περιβάλλον για τις επιμορφώσεις που συντονίζει με βάση μια τυποποιημένη δομή τέτοιων επιμορφωτικών παρεμβάσεων. Ίσως κάτι τέτοιο μπορεί να συντελέσει στην αναβάθμιση του ρόλου των συμβούλων, οι οποίοι ουσιαστικά αδρανοποιούνται με όσα ισχύουν τώρα. Επιπλέον, οι σύμβουλοι θα πρέπει να βρίσκονται σε άμεση επαφή με τη διδακτική πράξη, ίσως πρέπει να εξεταστεί η περίπτωση να έχουν διδακτικές παρεμβάσεις

στα σχολεία, με πρόβλεψη να τις παρακολουθούν συνάδελφοι της ειδικότητας. Κάτι τέτοιο θα προκαλεί διαρκή και πολύπλευρη συζήτηση.

Ενδιαφέρον έχει και η πρόσφατη εμπειρία που έδειξε ότι μπορούμε να έχουμε και άλλες επιμορφωτικές πρακτικές, σε συνδυασμό με δράσεις του Υπουργείου. Συγκεκριμένο παράδειγμα είναι η πρόσφατη Σχεδίαση, Υποβολή, Αξιολόγηση και Αξιοποίηση Ψηφιακών Διδακτικών Σεναρίων από την εκπαιδευτική κοινότητα, που κινητοποίησε εκπαιδευτικούς να γίνουν σχεδιαστές και να αναπτύξουν πρωτοβουλίες εκφράζοντας τη διδακτική πείρα με τη μορφή συγκεκριμένων και συγκροτημένων προτάσεων.

Ακόμα, η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών μπορεί να συνδυαστεί με άλλες ανάγκες, όπως είναι αποσπάσεις προσωπικού σε γραφεία, υπηρεσίες ή φορείς. Για παράδειγμα, η απόσπαση εκπαιδευτικού στα Γενικά Αρχεία του Κράτους ή στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες (πάνω από 120 για κάθε περίπτωση τη χρονιά που διανύουμε) μπορεί να συνοδεύεται και από αντίστοιχο επιμορφωτικό πρόγραμμα που θα έχει συνάφεια με την ειδικότητα του εκπαιδευτικού και σαφή ζητούμενα ως τελικό αποτέλεσμα. Και, προφανώς, θα πρέπει να δίνεται εκ περιτροπής και συστηματικά σε όλους αυτή η επιμορφωτική δυνατότητα-απόσπαση. Το ίδιο μπορεί να εφαρμοστεί και με τις αποσπάσεις εκπαιδευτικών σε γραφεία των Διευθύνσεων κάθε νομού.

Στις προηγούμενες περιπτώσεις υπάρχει το πλεονέκτημα ότι οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται στον τόπο κατοικίας τους και συνδέουν την επιμόρφωσή τους με τα ενδιαφέροντά τους και την παράλληλη εργασία. Ωστόσο, υπάρχουν και επιπλέον επιμορφωτικές ανάγκες, εφόσον θέλουμε να στηρίξουμε αναγκαίες αλλαγές. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που δεν έχουν φύγει ούτε λεπτό από την αίθουσα, ενώ έχουν είκοσι και είκοσι πέντε χρόνια υπηρεσίας με εμφανή σημάδια επαγγελματικής εξάντλησης. Δεν γίνεται να μιλάμε για εκπαίδευση χωρίς την πρόβλεψη να βγαίνουν οι εκπαιδευτικοί από την αίθουσα σε τακτικά διαστήματα για να παρακολουθήσουν οργανωμένα και τουλάχιστον ετήσια επιμορφωτικά προγράμματα. Για τον ίδιο λόγο, θα πρέπει να επανέλθει η δυνατότητα εκπαιδευτικής άδειας, έστω και για πιο περιορισμένο αριθμό, με ανάλογα κριτήρια και δεσμεύσεις που θα εξασφαλίζουν ποιοτικότερη συνεισφορά στο εκπαιδευτικό έργο. Παρεμπιπτόντως, ίσως πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί τους μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς τίτλους. Τι μπορεί να σημαίνει η απόκτησή τους, όταν δεν ακολουθούνται από κάποια προσφορά στην εκπαιδευτική έρευνα;

Το περιεχόμενο

Εφόσον θέλουμε οι εκπαιδευτικοί να γίνουν κοινωνικοί πρωταγωνιστές, να είναι σε θέση να σχεδιάζουν με τόλμη τη διδασκαλία τους και να πειραματίζονται μαζί με τους μαθητές τους, θα πρέπει να αποφυσικοποιήσουμε την πραγματικότητα που ζούμε. Τα σχολεία δεν ήταν πάντα έτσι όπως είναι τώρα, και συνεπώς δεν θα είναι πάντα έτσι. Αρκεί να έχουμε στοιχειώδη γνώση της εκπαιδευτικής ιστορίας ώστε να συνειδητοποιήσουμε, για παράδειγμα, ότι το Γυμνάσιο λειτούργησε αποτελεσματικά για περισσότερα από δεκαπέντε χρόνια χωρίς εξετάσεις και χωρίς τη διδασκαλία της αρχαίας γλώσσας. Θα πρέπει να δούμε τους τρόπους με τους οποίους η κοινωνία επιλέγει να μεταδώσει τη γνώση και το είδος της γνώσης που θεωρεί απαραίτητη, για παράδειγμα την πλέον συχνή αλλαγή του βιβλίου αρχαίας ιστορίας στα τέλη του 20ού αιώνα. Θα πρέπει να δούμε τις διδακτικές πρακτικές και τη σημασία των γλωσσικών κωδίκων, για παράδειγμα τη συζήτηση γύρω από την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, τη χρήση ή την υποτίμηση των διαλέκτων, την αναβάθμιση της γλωσσομάθειας, κ.ά. Εν ολίγοις, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να έχει για όλους στοιχεία από την ιστορία και την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, από τη γλωσσολογία και τη φιλοσοφία της γλώσσας, από την παιδαγωγική και τις θεωρίες μάθησης, εφόσον η πολιτεία θέλει να διαμορφώσει ενεργές και δημιουργικές ταυτότητες εκπαιδευτικών.

Σαν επίλογος

Οι προτάσεις που κατατέθηκαν μπορεί να μοιάζουν αφελείς, εφόσον παρουσιάζονται από την μονομερή οπτική της σχολικής πράξης και αγνοούν παράγοντες σχετικούς με τις παγιωμένες πρακτικές και την αδράνεια με την οποία λειτουργεί ο εκπαιδευτικός θεσμός. Επίσης, αγνοεί παράγοντες σχετικούς με την πολιτική βούληση. Χρονιά με τη χρονιά, όμως, (και) το ζήτημα της επιμόρφωσης ξανατίθεται πιο επιτακτικά, σ' ένα σχολείο που συμβαδίζει όλο και λιγότερο με τις ανάγκες των μαθητών και της κοινωνίας.

Δημοσιευμένο στο ηλεκτρονικό περιοδικό Χρόνος, τ. 32, Δεκέμβριος 2015